

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผลจากการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-4 ที่ผ่านมานั้น จะเห็นได้ว่ารัฐได้มุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของการกระจายผลประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนานั้นปรากฏชัดว่า ผู้ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาเป็นเพียงคนกลุ่มน้อยเท่านั้น คนส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งอาศัยอยู่ตามชนบทยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาเท่าที่ควร การขยายตัวทางเศรษฐกิจไม่สม่ำเสมอทุกพื้นที่ จึงก่อให้เกิดปัญหาช่องว่างและความเหลื่อมล้ำในฐานะ รายได้ของคนเมืองและคนชนบทมากยิ่งขึ้น เพื่อแก้ปัญหาข้อผิดพลาดดังกล่าว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 จึงได้กำหนดแนวนโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ขึ้น ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างไปจากแผนพัฒนาฯ แบบเดิม นั่นคือไม่มุ่งเน้นในแง่ของผลผลิตและรายได้ของประเทศเป็นหลัก หากแต่มุ่งให้ความสำคัญที่ตัวคน คือประชาชนยากจนในพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาประเทศเท่าที่ควรให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เป็นเป้าหมายสำคัญที่สุด โดยรัฐจะจัดสรรทรัพยากร ไปให้อย่างทั่วถึง อีกทั้งจะให้ความเอาใจใส่กับสาเหตุของปัญหาความยากจนเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการมุ่งแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ขณะเดียวกันก็จะยึดถือหลักเพื่อให้ประชาชนชนบทสามารถช่วยเหลือตนเอง และชุมชนได้อย่างแท้จริง ในที่สุด

จากการที่กำหนดแนวนโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ ซึ่งเน้นหนักไปที่ยากจนและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รู้จักคิดริเริ่ม และเลือกโครงการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ความต้องการของประชาชนเป็นหลัก เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองต่อไปได้นั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งก็คือ การเน้นให้ประชาชนในชนบทได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของโครงการและดำเนินงานพัฒนาชนบทนั่นเอง

การพัฒนาชนบทแนวใหม่ ได้กำหนดจุดเริ่มต้น โดยการให้ประชาชนช่วยตนเองและทางราชการเข้าช่วยเหลือให้การสนับสนุนในกรณีที่ประชาชนในพื้นที่ยากจนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ แต่เมื่อดำเนินการไปแล้วจะต้องให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองไปให้ได้ ตามหลักเกณฑ์จำเป็นต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ โดยเริ่มตั้งแต่ร่วมคิดร่วมวางแผนงานร่วมกันทำและร่วมกันบำรุงรักษา โดยให้ประชาชนเป็นผู้คัดเลือกจัดตั้งเป็นองค์กรของประชาชนขึ้น และให้กำหนดความต้องการของตนเองภายใต้การแนะนำของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล

จากรายงานของกองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร ได้รายงานว่ในปีเพาะปลูก 2533/34 เกษตรกรจังหวัดนครสวรรค์มีรายได้เงินสดจากการเกษตรทางพืช 29, 205.73 บาท/ครัวเรือน และมีรายได้เงินสดจากการเกษตรทางสัตว์ 6,534.69 บาท ซึ่งรายได้ทางสัตว์นี้ได้มาจากโคเนื้อถึง 4,152.77 บาท เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและระบบการผลิตการเกษตรมีความเหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อการเลี้ยงโคเนื้อ เกษตรกรส่วนใหญ่จึงหันมาให้ความสนใจในการเลี้ยงโคเนื้อมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากสถิติจำนวนโคในปี พ.ศ. 2535 ของสำนักงานปศุสัตว์เขต 6 ซึ่งมีเขตรับผิดชอบ รวมทั้งสิ้น 9 จังหวัด ได้รายงานว่จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่มีการเลี้ยงโคมากที่สุด โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 250,816 ตัว แต่เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการเลี้ยงแบบดั้งเดิมโดยขาดหลักวิชาการที่ถูกต้อง กรมปศุสัตว์จึงเข้าไปให้ความช่วยเหลือเกษตรกร โดยการกระตุ้นให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันเพื่อความสะดวกในการดำเนินการส่งเสริมและให้การสนับสนุนการเลี้ยงโคเนื้อแก่เกษตรกร ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนาชนบท แต่ผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาเห็นพบว่าเกษตรกรยังขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอย่างแท้จริง จึงเห็นสมควรที่จะมีการศึกษาถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมกลุ่ม เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการศึกษาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ซึ่งน่าที่จะก่อประโยชน์ให้กับเกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อจังหวัดนครสวรรค์ ได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการ

ต้องการของกลุ่ม ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ จังหวัดนครสวรรค์ กับปัจจัยด้านบุคคล เศรษฐกิจ สังคมและจิตวิทยา
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมกลุ่ม และการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อจังหวัดนครสวรรค์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จังหวัดนครสวรรค์
2. ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สมมติฐานของการวิจัย

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อจังหวัดนครสวรรค์ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านบุคคล
 - 1.1 อายุ
 - 1.2 ระดับการศึกษา
 - 1.3 ตำแหน่งทางสังคม

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
 - 2.1 รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน
 - 2.2 ขนาดพื้นที่ถือครอง
3. ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยา
 - 3.1 ความคาดหวังต่อผลประโยชน์ที่จะได้รับ
 - 3.2 การได้รับข่าวสาร
 - 3.3 การติดต่อแนะนำจากเจ้าหน้าที่
 - 3.4 ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง
 - 3.5 ความต้องการพอกพอง

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการศึกษาหาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกร กับ การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ จังหวัดนครสวรรค์ โดยดำเนินการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ด้วยแบบสอบถาม

ตัวแปรที่นำมาศึกษามีดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ทั้งหมด 10 ปัจจัย ประกอบด้วย
 - 1.1 ปัจจัยด้านบุคคลมี 3 ปัจจัย ได้แก่
 1. อายุ
 2. ระดับการศึกษา
 3. ตำแหน่งทางสังคม
 - 1.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมี 2 ปัจจัย ได้แก่
 1. รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน
 2. ขนาดพื้นที่ถือครอง

1.3 ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยา มี 5 ปัจจัย ได้แก่

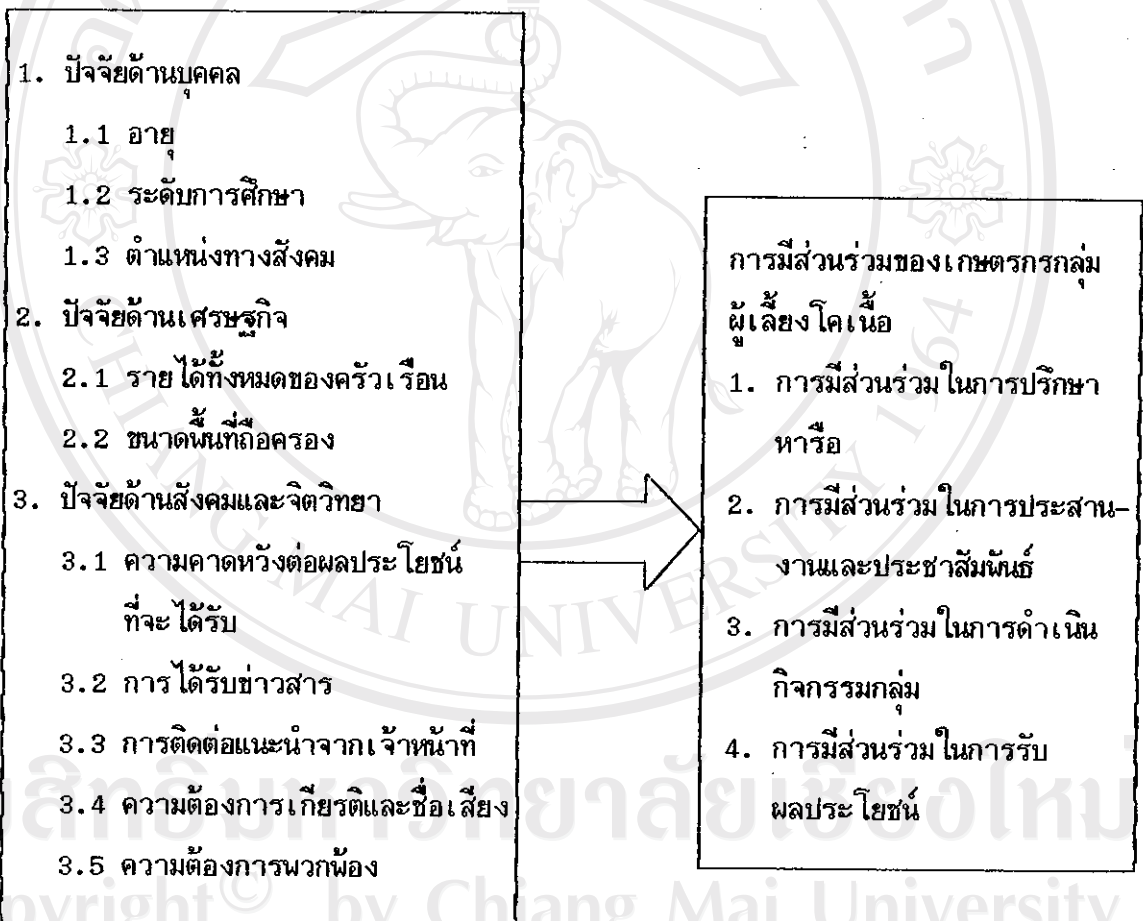
1. ความคาดหวังต่อประโยชน์ที่จะได้รับ
2. การได้รับข่าวสาร
3. การติดต่อแนะนำจากเจ้าหน้าที่
4. ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง
5. ความต้องการพวกพ้อง

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) หมายถึง การมีส่วนร่วมของเกษตรกร
กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่

- 2.1 การมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ
- 2.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานและประชาสัมพันธ์
- 2.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม
- 2.4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

แผนภูมิที่ 1

ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยมีลักษณะดังนี้

นิยามศัพท์

1. กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่รวมกันขึ้น เพื่อความสะดวกในการให้การสนับสนุนส่งเสริมของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครสวรรค์ และเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นในปีงบประมาณ 2533-2535
2. เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อจังหวัดนครสวรรค์
3. ปัจจัย หมายถึง ส่วนประกอบที่สำคัญ ซึ่งจะ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดผลในรูปของการกระทำ
4. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกร หมายถึง ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยา
5. ปัจจัยด้านบุคคล หมายถึง อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่งทางสังคม
6. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ หมายถึง รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน และขนาดพื้นที่ถือครอง
7. ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยา หมายถึง ความคาดหวังต่อผลประโยชน์ที่จะได้รับการได้รับข่าวสาร การติดต่อแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง และความต้องการพวกพ้อง
8. อายุ หมายถึง อายุเต็มของเกษตรกร
9. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของเกษตรกร
10. ตำแหน่งทางสังคม หมายถึง ตำแหน่งผู้นำในหมู่บ้าน และราษฎร
11. ตำแหน่งผู้นำในหมู่บ้าน หมายถึง กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย-ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น
12. รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน หมายถึง รายได้ในฟาร์มและนอกฟาร์มของครัวเรือนเกษตรกรในรอบปีที่ผ่านมา
13. ขนาดพื้นที่ถือครอง หมายถึง ขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร ซึ่งได้แก่ จำนวนพื้นที่ที่เป็นของตนเอง เข้าของผู้อื่น รวมทั้งพื้นที่ที่เข้าไปทำประโยชน์ โดยไม่ต้องเช่า
14. ความคาดหวังต่อประโยชน์ที่จะได้รับ หมายถึง ความคาดหวังในแง่ของการได้รับความรู้ในการประกอบอาชีพ การได้รับรายได้เพิ่มขึ้น การได้รับเกียรติและการยกย่องจากผู้อื่น

การได้รับความคุ้มครองโดยเจ้าหน้าที่จะได้รับการได้รับความคุ้มครองเร็วในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ เป็นต้น วัดได้โดยการใช้คำถาม ซึ่งประกอบด้วยเรื่องราวของความคาดหวังต่อประโยชน์ที่จะได้รับจำนวน 10 ข้อ แต่ละข้อได้กำหนดระดับคะแนนเป็น 5 ระดับคะแนน คือ เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่มีความเห็น ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างมาก เป็น 5 4 3 2 1 ตามลำดับ นำคะแนนที่ได้ในแต่ละข้อ มารวมกันจะได้ระดับคะแนนของความคาดหวังต่อประโยชน์ที่จะได้รับของเกษตรกร

15. การได้รับข่าวสาร หมายถึง การรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ทางการเกษตร ตลอดจนข่าวสารการนัดหมายเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ จากแหล่งต่างๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสารการเกษตร หนังสือพิมพ์ หอกระจายข่าวของหมู่บ้าน จากเจ้าหน้าที่จากเพื่อนบ้าน เป็นต้น ในการวัดระดับความถี่ของการได้รับข่าวสารนี้วัดได้โดยกำหนดระดับคะแนน 4 ระดับดังนี้คือ

ได้รับข่าวสารมาก	(5-6 ครั้งต่อ 1 สัปดาห์)	= 3 คะแนน
ได้รับข่าวสารปานกลาง	(3-4 ครั้งต่อ 1 สัปดาห์)	= 2 คะแนน
ได้รับข่าวสารน้อย	(1-2 ครั้งต่อ 1 สัปดาห์)	= 1 คะแนน
ไม่ได้รับข่าวสารเลย		= 0 คะแนน

16. การติดต่อแนะนำจากเจ้าหน้าที่ หมายถึง การพบปะพูดคุยในเรื่องที่เกี่ยวกับวิชาการ และการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ ระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ทั้งในส่วนของการสมัครสัตว์ และของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยนับจากจำนวนครั้งในรอบของการพบปะพูดคุยในช่วงระยะเวลา 1 ปี

17. ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง หมายถึง การที่บุคคลมีความต้องการให้ผู้อื่นคิดว่าเป็นผู้ให้ความร่วมมือ และเป็นผู้มีส่วนทำให้หมู่บ้านเจริญ เป็นต้น วัดได้โดยการใช้คำถาม ซึ่งประกอบด้วยเรื่องราวของความต้องการเกียรติและชื่อเสียง จำนวน 10 ข้อ แต่ละข้อได้กำหนดระดับคะแนนเป็น 5 ระดับคะแนน ตามระดับความถี่มากน้อย ซึ่งเมื่อนำคะแนนที่ได้ในแต่ละข้อมารวมกันจะได้ระดับคะแนนของความถี่และชื่อเสียงของเกษตรกร

18. ความต้องการพวักพอง หมายถึง ความต้องการที่จะเป็นที่ยอมรับเข้าเป็นพวักพองเดียวกับคนอื่น เพื่อให้เกิดความอบอุ่นใจแก่ตน ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มนี้ทำให้

สมาชิก ได้พบเพื่อน ๆ และมีเพื่อนไว้ปรึกษา เป็นต้น วัดได้โดยการใช้คำถาม ซึ่งประกอบด้วย เรื่องราวของความต้องการพวกพ้อง จำนวน 10 ข้อ แต่ละข้อได้กำหนดระดับคะแนนเป็น 5 ระดับคะแนน ตามระดับความเห็นมากน้อย ซึ่งเมื่อนำคะแนนที่ได้ในแต่ละข้อมารวมกันจะได้ระดับคะแนนของความต้องการพวกพ้องของเกษตรกร

19. การมีส่วนร่วมของเกษตรกร หมายถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมของเกษตรกร กลุ่ม ผู้เลี้ยงโคเนื้อ จังหวัดนครสวรรค์ อันได้แก่

19.1 การมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือกับเพื่อนสมาชิก เจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์และหน่วยงานอื่น ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่

19.1.1 การมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือในเรื่องที่เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ อันได้แก่ การคัดเลือกพันธุ์, อาหารและการให้อาหาร, การปฏิบัติการเลี้ยงดูและการดูแลป้องกันรักษาโรค, การจัดหาแหล่งสินเชื่อ เป็นต้น

19.1.2 การมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ แสดงความคิดเห็น เมื่อมีการปรึกษาหารือ หรือมีการประชุมเกี่ยวกับกิจกรรมการเลี้ยงโคเนื้อ

19.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานและประชาสัมพันธ์ หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมปฏิบัติการ ให้การสนับสนุน การประสานงานและประชาสัมพันธ์ กิจกรรมกลุ่ม อันได้แก่

19.2.1 การมีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานเพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินงานกลุ่มกับเพื่อนสมาชิก และ/หรือ เจ้าหน้าที่

19.2.2 การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ ชักชวนเพื่อนสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

19.2.3 การมีส่วนร่วมในการติดตามข่าวสาร หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ

19.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อและกรรมในการเลี้ยงสัตว์ อันได้แก่

- 19.3.1 การเข้าร่วมในกิจกรรมการฝึกอบรม ซึ่งได้แก่ การฝึกอบรม
 ในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคเนื้อ ที่เจ้าหน้าที่จัดการฝึกอบรมให้
- 19.3.2 การนำความรู้จากการฝึกอบรม ไปใช้ในการปฏิบัติการเลี้ยงสัตว์
- 19.3.3 การร่วมให้ความช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกในการป้องกันรักษาโรค
 สัตว์
- 19.3.4 การร่วมในการจัดเตรียมอาหารสัตว์ไว้ใช้ในยามขาดแคลน
 ได้แก่ การจัดทำหญ้าหมัก หญ้าแห้ง เป็นต้น
- 19.3.5 การรวมตัวกันเพื่อจัดซื้อปัจจัยการผลิต เช่น ยา, แร่ธาตุ,
 วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น
- 19.4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมใน
 การรับผลประโยชน์อันเนื่องมาจากการให้บริการจากหน่วยงานของรัฐ หรือจากผลประโยชน์
 อันเนื่องมาจากกิจกรรมกลุ่มในเรื่องต่อไปนี้คือ
- 19.4.1 การมีส่วนร่วมในการรับความรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ จากการจัด
 อบรม
- 19.4.2 การมีส่วนร่วมในการรับแจกเมล็ดพันธุ์พืชอาหารสัตว์
- 19.4.3 การมีส่วนร่วมในการรับบริการการถ่ายพยาธิ
- 19.4.4 การมีส่วนร่วมในการรับบริการการฉีดวัคซีนป้องกันโรค
- 19.4.5 การมีส่วนร่วมในการรับบริการการรักษาโรคสัตว์

ในการให้คะแนนในลักษณะของการมีส่วนร่วมในแต่ละข้อข้อย่อยนั้น ได้กำหนดระดับคะแนนตาม
 ระดับความถี่ของการมีส่วนร่วม ทุกครั้ง บ่อยครั้ง นาน ๆ ครั้ง ไม่เข้าร่วม เป็นระดับคะแนน
 3 2 1 0 ตามลำดับ